

Michał Włodarek

Uniwersytet Kaliski im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego

ORCID: 0000-0003-3350-6027

m.wlodarek@uniwersytetkaliski.edu.pl

Cyfryzacja sądownictwa

Słowa kluczowe: cyfrowy sąd, dostępność, sprawność, efektywność, bezpieczeństwo

Streszczenie. Przedstawione opracowanie odnosi się do zjawiska i mechanizmów transformacji cyfrowej sądownictwa, uwzględnia w tym procesie bezwzględną konieczność zachowania dla każdego na równych zasadach prawa do sądu, diagnozuje ryzyka związane z informatyzacją, opisuje obszary wykorzystywanych obecnie nowych technologii w sądownictwie oraz szacuje zyski i koszty digitalizacji działalności państwa w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Sporządzone studium ma również na celu nakreślenie kolejnych obszarów cyfryzacji sądownictwa z zachowaniem elementów obecnego modelu i standardów wymiaru sprawiedliwości, a także utrwalonej tradycji prawnej. Wykazuje jednocześnie, że postępująca transformacja cyfrowa nie może pomijać tak istotnych zasad wymiaru sprawiedliwości, jak prawo do sądu i równy do niego dostęp, jawność postępowania, bezstronność, profesjonalizm, a także sprawiedliwe i publiczne rozpatrzenie sprawy, bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny i bezstronny sąd.

The digital transformation of the Polish common judiciary

Keywords: digital court, availability, causality, effectiveness, safety

Summary. The given study relates to the phenomenon and mechanisms of digital transformation of the Polish judiciary, takes into account in this process the absolute necessity of preserving the right to court for everyone on an equal basis, diagnoses the risks associated with computerization, describes the areas of new technologies currently being used in the judiciary, and estimates the benefits and costs of digitizing the state's activities in the administration of justice. The compiled study also aims to outline further areas of digitization of the judiciary while preserving elements of the current model and standards of the judiciary, as well as established legal traditions. At the same time, it demonstrates that the progressive digital transformation must not overlook such important principles of the judiciary as the right to court and equal access to it, openness of proceedings, impartiality, professionalism, as well as fair and public consideration of a case, without undue delay by a competent, independent and impartial court.

1. Cyfryzacja sądownictwa, a prawo do sądu

1.1. Wprowadzenie

Cyfrowa postać wymiaru sprawiedliwości powinna w możliwie szerokim zakresie przybrać postać e-Sądu albo wyodrębnionego i gwarantowanego modułu usług

cyfrowych, chociaż należy również utrzymać dotychczasowe lub alternatywne rozwiązania nie oparte na digitalizacji, aby podmiotom, które nie w pełni uczestniczą w rozwoju technologicznym, w równym stopniu zapewnić skuteczną ochronę prawną i dostęp do tradycyjnego sądu¹. Zasadnym i celowym jest kładzenie nacisku na dalszy rozwój sądownictwa z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Wszelkie takie inicjatywy powinny podlegać jednak starannej ocenie stopnia, w jakim ingerują w funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości oraz jednocześnie, w jakim chronią one prawa każdego do sądu. Konieczne jest w tym obszarze dokonywanie sukcesywnych przeglądów przyjętych już rozwiązań w celu ich oceny przez pryzmat poprawności działania, skuteczności i efektywności (ang. *effectiveness*) wymiaru sprawiedliwości oraz bezpieczeństwa (ang. *safety*), a w szczególności, czy ich implementacja i stosowanie przyczyniają się do osiągnięcia celów jakim powinny są m.in. zwiększenie dostępności (ang. *availability*) do sądu i poprawa sprawności (ang. *causality*) postępowań sądowych.

Konstatacja, że otaczająca nas rzeczywistość dynamicznie się przeobraża i zmierza w kierunku coraz dalej posuniętej cyfryzacji, a działalność publiczna państwa jaką jest wymiar sprawiedliwości musi dostosować się do tej rzeczywistości, nie uprawnia jednak do kategorycznego twierdzenia, że należy zrezygnować całkowicie z rozwiązań tradycyjnych, albowiem w niektórych przypadkach zasada bezpośredniości ma istotne znaczenie z punktu spełnienia zasad rzetelnego i transparentnego postępowania sądowego oraz daje jego uczestnikom i pozostawia w odbiorze społecznym realne poczucie sprawiedliwości.

1.2. Prawo do sądu

Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia swojej sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd².

Prawo do sądu należy definiować w ujęciu formalnym jako dostępność drogi sądowej w ogóle oraz materialnym wyrażające się jako możliwość prawnie skutecznej ochrony praw na drodze sądowej.

Prawo do sądu obejmuje w szczególności:

1. prawo do uruchomienia postępowania sądowego,

¹ *Bądźmy na czasie*, „Palestra” 2022, nr 6, Legalis.

² Art. 45 ust. 1 ustawy z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja RP, Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.; wyrok ETPC z dnia 1 marca 2016 r. 22302/10, opubl. Legalis; wyrok ETPC z dnia 19 grudnia 1997 r. 26737/95, opubl. Legalis; wyrok ETPC z dnia 20 stycznia 2009 r. 32971/03, opubl. Legalis; art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284); art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r., Nr 38, poz. 167); wyrok TK z 12 marca 2002 r., sygn. P 9/01, OTK ZU nr 2/A/2002, poz. 14, opubl. Legalis.

2. prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z zasadami sprawiedliwości, jawności i dwuinstancyjności,
3. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia,
4. prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów sądowych³.

1.3. Cyfryzacja sądownictwa

Transformacja cyfrowa to wykorzystanie technologii w celu przekształcenia procesów analogowych w cyfrowe⁴. System wymiaru sprawiedliwości jako jeden z dostawców podstawowych usług publicznych musi uwzględniać proces cyfryzacji i związane z tym wymagania, w szczególności odpowiadać na zmieniające się potrzeby i udostępniać jego adresatom stosowne możliwości technologiczne w ramach cyfrowego sądu. E-sąd musi gwarantować prawo do uzyskania skutecznej ochrony prawnej przed sądem i w równym stopniu, co w tradycyjnym modelu, do sądu niezależnego, bezstronnego i niezawisłego. Cyfryzacja i sztuczna inteligencja (*artificial intelligence*, AI) coraz częściej są wpisane w usługi wymiaru sprawiedliwości, co ma zwiększyć jego dostępność, efektywność, sprawność i skuteczność⁵.

Ogólnym celem cyfryzacji sądownictwa jest polepszenie i ułatwienie świadczeń odbiorcom usług wymiaru sprawiedliwości w korzystaniu z prawa do uzyskania skutecznej ochrony sądowej. Należy więc dążyć do zwiększania dostępu do cyfrowego wymiaru sprawiedliwości, wzmocnienia cyfrowej współpracy sądowej, poprawy efektywności cyfrowego wymiaru sprawiedliwości, promowania innowacyjnego cyfrowego wymiaru sprawiedliwości. Trzeba jednocześnie przestrzegać wszelkich norm i wynikających z nich obowiązków w odniesieniu do bezpieczeństwa informacji i cyberbezpieczeństwa, a także w pełni uwzględniać przepisy dotyczące zasad prywatności i ochrony danych⁶.

Informatyzacja sądownictwa jest procesem polegającym na projektowaniu, wdrażaniu, eksploatacji, integracji, utrzymaniu, rozwoju, administrowaniu i udo-

³ Wyrok TK z 24.10.2007 r., sygn. SK 7/06, OTK ZU nr 9/A/2007, poz. 108; wyrok TK z 9.09.1998 r., sygn. K 28/97, OTK ZU nr 4/1998, poz. 50; wyrok TK z 20.09.2006 r., sygn. SK 63/05, OTK ZU nr 8/A/2006, poz. 108; wyrok TK z 24.10.2007 r., sygn. SK 7/06; wyrok TK z 21.07.2009 r., sygn. K 7/09, OTK ZU nr 7/A/2009, poz. 113.

⁴ P. Rochowicz, *Sądy online to realna przyszłość*, „Rzeczpospolita” z 4.10.2023 r., opubl. Legalis.

⁵ S. Cydzik, *Sztuczna inteligencja może wesprzeć sądownictwo*, „Rzeczpospolita” z 27.03.2024 r., opubl. Legalis; M. Kobyłański, *Sztuczna inteligencja pomoże sędziom, ale ich nie zastąpi*, „Rzeczpospolita” z 30.08.2024 r., opubl. Legalis.

⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Dz.Urz. UE L 119, s. 1; Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1781 ze zm.; Ustawa z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości, t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1206 ze zm.

stępnianiu sądowych systemów teleinformatycznych, zabezpieczeniu danych osobowych przetwarzanych w tych systemach, koordynowaniu tych działań oraz zapewnianiu możliwości wymiany informacji pomiędzy tymi systemami⁷. Obecnie funkcjonują oraz implementowane są rozwiązania informatyczne dla sądów, tzw. sądowe systemy teleinformatyczne, które m.in. wspierają działalność administracyjną sądów, obsługują postępowania sądowe lub ich części, w których tworzy się lub przetwarza akta sprawy, w których są prowadzone rejestry sądowe, w których są stosowane urządzenia ewidencyjne⁸. Przy wykorzystaniu dobrze dobranych instrumentów informatycznych możliwa jest w ramach struktury wymiaru sprawiedliwości interakcja i kooperacja sądów ze społeczeństwem, przedstawicielami środowisk prawniczych oraz z innymi sądami i organami władzy, na różnych płaszczyznach w obszarze krajowym i zagranicznym.

W obecnie ukształtowanym przez ramy ustrojowe, podstawy ustawowe i normy proceduralne wymiarze sprawiedliwości krzyżują się zakresy tradycyjnego modelu sądownictwa oraz – we fragmentach – jego cyfrowe postacie. Zachodzi postępująca zmiana, której efektem ma być zbudowanie nowoczesnych form sprawowania wymiaru sprawiedliwości – cyfrowego sądu (ang. *digital court*) przy jednoczesnym zachowaniu pozycji ustrojowej i statusu sądów w demokratycznym państwie prawa. Trwający proces cyfryzacji sądownictwa należy tak projektować i kształtować, aby jego przebieg przybrał postać ciągu zaplanowanych zdarzeń, a nie gwałtownych oraz przypadkowych i chaotycznych modyfikacji. Powyższe wymaga podjęcia przemyślnych prac legislacyjnych w celu uformowania stabilnych i zupełnych ram prawnych oraz gwarantujących bezpieczeństwo rozwiązań praktycznych. Należy przy tym ustalić mechanizmy monitorowania pod kątem oceny faktycznych skutków i efektów cyfryzacji sądownictwa, a proces implementacji do systemu nowych rozwiązań technologicznych powinien być poprzedzony stosownymi testami i programami pilotażowymi.

Transformacja cyfrowa wymiaru sprawiedliwości musi obejmować również upodmiotowienie cyfrowe jego użytkowników i budowanie ich zdolności. Uwagę należy zwrócić na kształtowanie świadomości prawnej i technologicznej społeczeństwa oraz podnoszenie wiedzy i kwalifikacji pracowników wymiaru sprawiedliwości. Powinno dążyć się do wzrostu kompetencji cyfrowych, w tym kompetencji informatycznych, kompetencji informacyjno-komunikacyjnych i kompetencji funkcjonalnych w społeczeństwie. Istotne jest również kształtowanie stosunków między-

⁷ Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 307; M. Jurczyk, *Bezpieczeństwo danych osobowych w jednostkach publicznych świadczących e-usługi*, Legalis 2016.

⁸ I. Wolwiak, *Wykorzystanie Portalu Informacyjnego Sądów Porozszechnych do dokonania czynności procesowej sądu*, Legalis 2021; A. Klich, *Postępowanie i prawo cywilne w dobie informatyzacji. Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej, Białystok, 20 listopada 2015 r.*, Legalis 2016; ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji...

państwowych na poziomie europejskim i międzynarodowym, służących tworzeniu kanałów komunikacji elektronicznej w kontekście procedur transgranicznej współpracy sądowej w sprawach cywilnych, handlowych, administracyjnych i karnych.

2. Informatyzacja sądownictwa i ryzyka z tym związane

Wymiar sprawiedliwości musi być elastyczny i dostosowywać się do nieustannie zmieniającego się otoczenia i jego warunków oraz uwzględniać interesy społeczne. Należy budować innowacyjny system sądowy, który będzie uwzględniał potrzeby i oczekiwania zarówno pracowników wymiaru sprawiedliwości, jak i jego klientów, a zarazem w jak najszerszym zakresie wypełniał postawione mu zadania ustawowe i ustrojowe. Cyfryzacja usług prawnych ma być polem, które tworzy warunki dla bardziej dostępnego i przyjaźniejszego dla użytkownika systemu wymiaru sprawiedliwości i jednocześnie przynosić korzyść dla samych sądów. Wdrożone już rozwiązania cyfrowe ułatwiają i poprawiają dostęp do wymiaru sprawiedliwości, zwiększają jego sprawność oraz skuteczność i efektywność, i w konsekwencji oferują wszystkim interesariuszom jego większą dostępność.

Trzeba jednak ocenić, czy wprowadzenie jeszcze szerszych instrumentów cyfrowych w obszarze sprawowania wymiaru sprawiedliwości poprawi i zwiększy prawo dostępu do sądu i uzyskanie oczekiwanej ochrony prawnej, czy też ograniczy bądź wyłączy to uprawnienie. Recenzja transformacji cyfrowej i obranego kierunku dalszej informatyzacji sądów, a w konsekwencji stworzenie cyfrowego sądu lub jego elementów, powinna być pozytywna, jednakże przyrost digitalizacji i każda nowa usługa teleinformatyczna powinny być wdrażane w sposób zrównoważony, przy utrzymaniu w perspektywie długoterminowej dodatnich skutków dla beneficjentów wymiaru sprawiedliwości oraz sądów.

Koniecznym jest jednocześnie dążenie do diagnozy przyczyn i niwelowania nadal występującego wykluczenia cyfrowego w społeczeństwie, z uwagi chociażby na zasób wiedzy, kompetencji i umiejętności, stan majątkowy, dostępność do urządzeń elektronicznych czy też infrastruktury telekomunikacyjnej, które mogą tworzyć nierówności w dostępie do wymiaru sprawiedliwości. Zaniechanie działań w tym zakresie stanowi bowiem nie tylko potencjalne źródło wykluczenia obywateli, ale także przeszkodę w korzystaniu z przysługujących im praw.

Wszelkie wysiłki w obszarze cyfryzacji wymiaru sprawiedliwości powinny więc skupiać się na potrzebach ich adresatów. Usługi informatyczne muszą być do dyspozycji wszystkich, dostosowane do ich indywidualnych i konkretnych potrzeb oraz spełniać wysokie standardy jakości. Uczynienie systemów sądowych bardziej dostępnymi, skuteczniejszymi i przejrzystymi ma zasadnicze znaczenie dla wzmocnienia zaufania społeczeństwa do wymiaru sprawiedliwości.

Cyfryzacja sądownictwa w kolejnych obszarach działalności sądów może, przy zachowaniu powyższych wymagań, przyczynić się do zmniejszenia formalizmu procedur regulujących określone typy postępowań, poprawić ich sprawność oraz czas trwania, natomiast może również negatywnie wpływać na dostęp do sądu, możliwość dochodzenia roszczeń oraz ochrony i obrony praw w postępowaniu sądowym. W szczególności jest to istotne w sprawach karnych, gdzie stosowanie technologii informatycznych może stanowić poważne zagrożenie dla podstawowych praw podejrzanych i oskarżonych. Informatyzacja sądów nie może też w żaden sposób wyłączać dostępności cyfrowej⁹.

3. Przykłady rozwiązań informatycznych wykorzystywanych w sądach¹⁰

1. e-Platforma Ministerstwa Sprawiedliwości eMS, która udostępnia usługi eKRS/S24, eMSiG, eKRK¹¹,
2. Elektroniczna Księga Wieczysta¹²,
3. e-Sąd (Elektroniczne Postępowanie Upominawcze)¹³,
4. Portal Orzeczeń,
5. system teleinformatyczny Krajowy Rejestr Zadłużonych (KRZ)¹⁴,
6. Rejestr Sprawców Przepstępstw na Tle Seksualnym¹⁵,

⁹ Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1440; Ustawa z dnia 19 lipca 2019r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1411.

¹⁰ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. prawo o ustroju sądów powszechnych, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 343 ze zm.; Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 867; Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej, Dz.Urz.MS z 2019 r. poz. 138; Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. kodeks postępowania cywilnego, t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.; Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 37 ze zm.

¹¹ Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 979.

¹² Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1984 ze zm.; Postanowienie SÓ w Gliwicach z 16.03.2022 r. III Ca 956/21, opubl. Legalis; Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 lutego 2016 r. w sprawie zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych w systemie teleinformatycznym, Dz.U. z 2016 r. poz. 312 ze zm.; Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 listopada 2013 r. w sprawie Centralnej Informacji Ksiąg Wieczystych, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1401.

¹³ Postanowienie SR w Wodzisławiu Śląskim z 16.04.2015 r. I Co 384/15, opubl. Legalis; Wyrok SN z 17.05.2022 r., INSNc 622/21, opubl. Legalis.

¹⁴ Ustawa z dnia 6 grudnia 2018 r. Krajowy Rejestr Zadłużonych, t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1909 ze zm.; Ustawa z dnia 15 września 2000r. kodeks spółek handlowych, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 18 ze zm.; Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. prawo upadłościowe, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 794; Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. prawo restrukturyzacyjne, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1428.

¹⁵ Ustawa z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 560.

7. Elektroniczny dostęp do Rejestru Zastawów – Elektroniczny dostęp do Sądów Rejestrowych/Centralnej Informacji/ MSiG¹⁶,
8. Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej¹⁷,
9. sądowe systemy teleinformatyczne z przeznaczeniem do:
 - a. elektronicznej biurowości,
 - b. rozpoznawania spraw w europejskim postępowaniu nakazowym i w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń,
 - c. tworzenia i przetwarzania oraz przechowywania i udostępniania akt¹⁸,
 - d. Portalu Informacyjny¹⁹,
 - e. prowadzenia procedur konkursowych na wolne stanowisko sędziowskie²⁰,
 - f. SLPS – System Losowego Przydziału Spraw,
 - g. Biuro Obsługi Interesantów,
 - h. elektronicznej skrzynki podawczej²¹,
 - i. korespondencji elektronicznej²²,

¹⁶ Ustawa z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 2017.

¹⁷ Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy, t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 541; Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. prawo przedsiębiorców, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 236; Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych, t.j. Dz.U. 2023 r. poz. 2160 ze zm.

¹⁸ Postanowienie SO w Gliwicach z 16.03.2022 r., III Ca 956/21, opubl. Legalis; Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 września 2016 r. w sprawie sposobu i cech umożliwiających weryfikację istnienia i treści pisma w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe, Dz.U. z 2016 r. poz. 1422; Art. 156 § 1 kpk, art. 306 § 1b kpk, art. 448 § 1a kpk, art. 334 § 2a kpk, art. 198 § 1-1a kpk, art. 321 § 1 kpk; Postanowienie SN z 12.12.2018 r., V KZ 60/18, opubl. Legalis; Postanowienie SN z 29.09.2021 r., V KK 367/21, opubl. Legalis; Postanowienie SN z 30.09.2021 r., III KK 348/21, opubl. Legalis; Postanowienie SA w Katowicach z 14.07.2020r., II K AKz 651/20, opubl. Legalis.

¹⁹ Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 listopada 2021 r. w sprawie konta w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe, Dz.U. z 2021 r. poz. 2024; Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 marca 2024 r. w sprawie portalu informacyjnego, Dz.U. z 2024 r. poz. 366; Postanowienie SN z 31.01.2023 r. III CZ 369/22, opubl. Legalis.

²⁰ Ustawa z dnia 5 września 2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 422; Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 stycznia 2017 r. w sprawie konta w systemie teleinformatycznym obsługującym zgłoszenie na wolne stanowisko sędziowskie, Dz.U. z 2017 r. poz. 174; Wyrok SN z 3.11.2015 r., III KRS 66/15, opubl. Legalis; Wyrok SN z 3.11.2015 r., III KRS 67/15, opubl. Legalis.

²¹ Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 307.

²² Ustawa z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1045; Postanowienie SN z 29.03.2023r. III CZ 427/22, opubl. Legalis; Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną, t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 344; Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 października 2015r. w sprawie sposobu wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe, t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 540; Postanowienie SN z dnia 11.04.2024 r., II UZ 3/24, opubl. Legalis; Art. 133a § 1-4 kpk; Postanowienie SN z 25.09.2020r., V CSK 434/18, opubl. Legalis; Postanowienie SO w Kielcach z 14.02.2023 r. II Ca 1849/22, opubl. Legalis; Postanowienie SN z 30.11.2022 r., I CSK 3383/22, opubl. Legalis.

- j. prowadzenia statystyki sądowej²³,
- k. sporządzania protokołu oraz utrwalania wyroku w systemie teleinformatycznym²⁴,
- l. składania wniosków o wpis do Rejestru Spadkowego i prowadzenia postępowań europejskiego poświadczenia spadkowego²⁵,
- m. przeprowadzania postępowań sprzedaży egzekucyjnej w drodze licytacji elektronicznej,
- n. uzyskiwania informacji z systemu teleinformatycznego ministra właściwego do spraw finansów publicznych²⁶,
- o. wykonywania dozoru elektronicznego²⁷.

4. Zyski i koszty cyfryzacji sądownictwa

Za zasadniczy zysk cyfryzacji sądów należy uznać przybliżenie oraz zwiększenie dostępu interesariuszy do wymiaru sprawiedliwości, co przekłada się na aprecjację efektywności i sprawność postępowań sądowych. Ponadto digitalizacja procesów w sądownictwie przynosi już konkretne i pozytywne efekty, w szczególności prowadzi do przyspieszenia postępowań, racjonalizacji wykorzystania czasu przez orzeczników i urzędników sądowych, uproszczenia rozpatrywania spraw, oszczędności kosztów po stronie Skarbu Państwa oraz uczestników postępowań sądowych, ułatwienia kontaktu oraz wymiany informacji z sądami.

Jednakże stałe, bezpieczne i niezakłócone funkcjonowanie cyfrowych systemów sądowych, to konieczność ich bieżącego utrzymywania i serwisu, ciągłe inwestowanie w sprzęt komputerowy i podnoszenie jego innowacyjności, ponoszenie kosztów zakupu licencji, zapewnienie aktualizacji oprogramowania, obsługi IT (*information technology*), zapewnienie bezpieczeństwa fizycznego i cyberbezpieczeństwa budynków i sieci teleinformatycznych, a także gromadzonych i przetwarzanych w nich danych, w tym zabezpieczanie dokumentów i informacji przed dostępem osób nieuprawnionych, a także ryzykiem ich manipulacji, zachowanie ciągłego dostępu do

²³ Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej, t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 773.

²⁴ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 13.07.2022 r., III AUz 106/22, opubl. Legalis; art. 147 § 1 kpk; Postanowienie SN z 14.04.2022 r., I KZ 26/22, opubl. Legalis; Wyrok SN z 1.07.2020 r., V KK 496/18, opubl. Legalis; Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 stycznia 2017 r. w sprawie utrwalania obrazu lub dźwięku dla celów procesowych w postępowaniu karnym, Dz.U. z 2017 r. poz. 93; D. Kozłowska, *Protokolowanie elektroniczne a kontrola instancyjna na marginesie uchwały SN z 23.3.2016 r. (III CZP 102/15)*, Legalis 2019.

²⁵ Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie, Dz.U. z 2024 r. poz. 1001; Postanowienie SR dla Warszawy – Mokotowa w Warszawie z 23.08.2017 r., XVI Ns 466/14, opubl. Legalis; Wyrok TS z 30.03.2023, C-651/21, opubl. Legalis.

²⁶ Art. 213 § 1a kpk.

²⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. kodeks karny wykonawczy, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 706.

energii i usług telekomunikacyjnych, wydatkowanie środków z przeznaczeniem na podnoszenie kwalifikacji orzeczników i urzędników wymagają znacznych nakładów finansowych. Koszty utrzymania systemów, sieci i infrastruktury teleinformatycznej przeznaczonych dla sądownictwa nie stanowią przy tym komponentu kosztów sądowych i obciążają w całości Skarb Państwa²⁸. Za największe jednak wyzwanie dla zachowania prawidłowego i niezakłóconego toku procedowania przy wykorzystaniu sądowych systemów teleinformatycznych należy uznać zabezpieczenie nieprzerwanego dostępu do źródeł energii elektrycznej oraz usług telekomunikacyjnych, tak po stronie sądów, jak i uczestników postępowań sądowych.

5. Pogłębienia transformacji cyfrowej wymiaru sprawiedliwości

Współcześnie usługi platform cyfrowych z zakresu digitalizacji sądownictwa oraz obsługi informatycznej sądów odgrywają istotną rolę w zarządzaniu sądami oraz w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Dalsza informatyzacja sądów oraz automatyzacja i robotyzacja procesów dla poszczególnych rodzajów postępowań sądowych powinna dotyczyć w równym stopniu stosunków wewnętrznych i zewnętrznych. Istotnym jest płynne przechodzenie z rzeczywistości analogowej do poziomu cyfrowego sądownictwa, przy uwzględnieniu aspektów odnoszących się do gwarancji prawa do sądu oraz zabezpieczenia atrybutów prywatności, ochrony danych osobowych i cyberbezpieczeństwa.

Zasadnym jest zatem utrzymanie dotychczasowych rozwiązań i ich ciągle ulepszanie, przy jednoczesnym progresie informatyzacji sądownictwa, wykorzystaniu dostępnych i coraz to nowszych urządzeń i narzędzi informatycznych, chociażby rozwijanej nieustannie i adaptowanej już w działalności publicznej państwa sztucznej inteligencji. Dodatkowo potrzebne jest promowanie pozytywnych skutków cyfryzacji sądownictwa i pogłębianie współpracy z otoczeniem społecznym²⁹. Planowane działania winny służyć trwałej poprawie wydajności w zarządzaniu sądami, w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości oraz zmierzać do zmiany kształtu organizacyjnego sądów, a także korzystnie wpływać na efektywność i usprawnianie obecnie funkcjonujących procesów. Poszerzenie informatyzacji sądownictwa nie może nastąpić jednak bez dokonania przeglądu istniejących i obowiązujących już procedur, ich usprawnienia oraz dążenia do poprawy funkcjonalności. Wykorzystywane już instrumenty oraz kolejne przyjęte rozwiązania i ich użyteczność muszą być rozwinięciem i poszerzeniem dotychczas przyjętych

²⁸ Ustawa z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 959 ze zm.

²⁹ R. Krawczyk, *Akta sądowe w aplikacji? Nie czy, tylko kiedy?*, „Rzeczpospolita” z 12.03.2024 r.; S. Cyzdik, *Pełnomocnicy chcą wysyłać e-pisma do sądu*, „Rzeczpospolita” z 20.07.2023 r.

i obowiązujących założeń i praktyk. Koniecznym jest również zachowanie właściwego współdziałania i kompatybilności między używanymi obecnie systemami teleinformatycznymi wymiaru sprawiedliwości, co wymaga pogłębienia edukacji cyfrowej i zapewnienia szerokiego wsparcia IT.

Nie bez znaczenia jest również współpraca z sądami europejskimi i wypracowane rozwiązania dotyczące korzystania z wszelkich nowoczesnych technologii porozumiewania się, ukierunkowanych na cyfryzację usług publicznych, które mają służyć przede wszystkim zapewnieniu szybkiego przekazywania informacji między państwami członkowskimi na potrzeby prowadzenia postępowań sądowych. Przekazywanie informacji i wymiana dokumentów prowadzone są już m.in. na podstawie platformy e-CODEX. Utworzony został również w tym celu zdecentralizowany system informatyczny³⁰.

Literatura

Bądźmy na czasie, „Palestra” 2022, nr 6, Legalis.

Cydzik S., *Pełnomocnicy chcą wysyłać e-pisma do sądu*, „Rzeczpospolita” z 20.07.2023 r.

Cydzik S., *Sztuczna inteligencja może wesprzeć sądownictwo*, „Rzeczpospolita” z 27.03.2024 r.

³⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/1783 z dnia 25 listopada 2020 r. w sprawie współpracy między sądami państw członkowskich przy przeprowadzaniu dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych (przeprowadzanie dowodów) (wersja przekształcona) (Dz.Urz.UE.L Nr 405, poz. 1); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 910/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE (Dz.U. L 257 z 28.8.2014, s. 73); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1725 z dnia 23 października 2018 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii i swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia rozporządzenia (WE) nr 45/2001 i decyzji nr 1247/2002/WE (Dz.U. L 295 z 21.11.2018, s. 39); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.U. L 119 z 4.5.2016, s. 1); Dyrektywa 2002/58/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 lipca 2002 r. dotycząca przetwarzania danych osobowych i ochrony prywatności w sektorze łączności elektronicznej (dyrektywa o prywatności i łączności elektronicznej) (Dz.U. L 201 z 31.7.2002, s. 37); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/2844 z dnia 13 grudnia 2023 r. w sprawie cyfryzacji współpracy sądowej i dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych i handlowych o charakterze transgranicznym oraz współpracy wymiarów sprawiedliwości i dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych o charakterze transgranicznym oraz zmieniające niektóre akty w tych dziedzinach (Dz.Urz.UE.L Nr 301, poz. 2844); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/1784 z dnia 25 listopada 2020 r. dotyczące doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych („doręczanie dokumentów”) (wersja przekształcona) (Dz.Urz.UE.L Nr 405, poz. 40); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/240 z dnia 10 lutego 2021 r. ustanawiające Instrument Wsparcia Technicznego (Dz.Urz.UE.L 2021 Nr 57, poz. 1)

- Jurczyk M., *Bezpieczeństwo danych osobowych w jednostkach publicznych świadczących e-usługi*, Legalis 2016.
- Klich A., *Postępowanie i prawo cywilne w dobie informatyzacji. Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej, Białystok, 20 listopada 2015 r.*, Legalis 2016.
- Kobyłański M., *Sztuczna inteligencja pomoże sędziom, ale ich nie zastąpi*, „Rzeczpospolita” z 30.08.2024 r.
- Kozłowska D., *Protokołowanie elektroniczne a kontrola instancyjna na marginesie uchwały SN z 23.3.2016 r. (III CZP 102/15)*, Legalis2019.
- Krawczyk R., *Akta sądowe w aplikacji? Nie czy, tylko kiedy?*, Rafał Krawczyk, *opubl.* „Rzeczpospolita” z 12.03.2024 r.
- Rochowicz P., *Sądy online to realna przyszłość*, „Rzeczpospolita” z 4.10.2023 r.
- Wolwiak I., *Wykorzystanie Portalu Informacyjnego Sądów Powszechnych do dokonania czynności procesowej sądu*, Legalis 2021.